

Пархомчук Олена Станіславівна
Коппель Олена Арнольдівна

Транскордонне співробітництво та міжнародні відносини в Європі

УДК 327(341.018.351.746.1)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-2.26>

Пархомчук Олена Станіславівна
доктор політичних наук, професор
Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Юрія Ілленка, 36/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6261-5380

Коппель Олена Арнольдівна
доктор історичних наук, професор
Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Юрія Ілленка, 36/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6297-5610

Актуальність проблеми. Сучасний світ постійно зазнає змін, які відображаються на політичній, економічній та соціокультурній динаміці країн. У цьому контексті транскордонне співробітництво та міжнародні відносини в Європі набувають особливого значення. Зростаюча потреба у розумінні цих процесів впливає з багатofакторних причин, чим зумовлена актуальність обраної теми. Аналіз транскордонного співробітництва та міжнародних відносин в Європі стає надзвичайно актуальним у контексті змін у сучасному світі.

В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності країн, транскордонне співробітництво стає стратегічно важливим для забезпечення економічного зростання, соціального розвитку та забезпечення безпеки. Відносини між країнами, що межують, можуть впливати на ринкові умови, інвестиції, торгівлю та інфраструктуру. В контексті загальних міжнародних відносин в Європі, транскордонне співробітництво виступає як інструмент для зміцнення міжнародного порядку, міжкультурного діалогу та розв'язання міжнародних конфліктів. Ефективне співробітництво між країнами сприяє зниженню напруги та побудові спільних підходів до вирішення глобальних проблем.

Аналіз транскордонного співробітництва та міжнародних відносин в Європі стає надзвичайно актуальним у контексті змін у сучасному світі. Розуміння динаміки цих процесів дозволить ефективніше відповідати на виклики та забезпечити стійкий розвиток регіону та всього світу.

Метою статті є розгляд і аналіз основних аспектів транскордонного співробітництва, включаючи економічну, політичну та соціокультурну взаємодію між країнами. Досліджуються також вплив міжнародних угод, політичних рішень та соціокультурних факторів на розвиток співпраці та відносин між країнами Європи.

Методи дослідження включають аналіз літератури, статистичні дані, а також прикладні дослідження та емпіричні спостереження з метою отримання комплексного уявлення про тему.

Результати дослідження розкривають складність та міжкраїну взаємодію в рамках транскордонного співробітництва, а також вказують на необхідність подальших досліджень для вдосконалення механізмів співпраці та підтримки стабільних міжнародних відносин в регіоні Європи.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, глобальний розвиток, міжнародні відносини, кордони, ЄС, Європа, Німеччина, Польща, Франція.

Вступ. Транскордонне співробітництво в Європі виникло ще у Середньовіччі, коли міста та регіони, що межували, здійснювали тісний обмін товарами, знаннями та культурними впливами. Протягом історії Європи ці зв'язки посилювалися та розвивалися в різних формах.

У сучасному розумінні транскордонне співробітництво в Європі почало активно розвиватися після Другої світової війни та підписання Римських договорів у 1957 році, які заклали основи Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Однією з цілей цього співтовариства було зниження митних бар'єрів та створення єдиної ринкової системи, що мало сприяти поглибленню економічних зв'язків між країнами.

Пізніше, з розвитком Європейського Союзу (ЄС) та розширенням його складу, транскордонне співробітництво отримало новий поштовх. Програми та ініціативи, такі як Європейський фонд регіонального розвитку та програма INTERREG, були створені для підтримки співпраці між регіонами та країнами Європи, зокрема тих, які межують одна з одною.

Сьогодні транскордонне співробітництво в Європі виявляється у багатьох аспектах, включаючи економічну, соціальну, культурну та екологічну

взаємодію. Воно стало не лише механізмом розвитку, а й важливим інструментом забезпечення миру та стабільності в регіоні.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі транскордонного співробітництва та його впливу на міжнародні відносини в Європі.

Основні **завдання** і цілі статті включають поглиблений розгляд сучасного стану транскордонного співробітництва в Європі: аналіз основних ініціатив, програм та проектів, спрямованих на співпрацю між країнами та регіонами, що межують. Визначення ключових аспектів транскордонного співробітництва: економічні, соціокультурні, екологічні та політичні виміри співпраці. Аналіз впливу транскордонного співробітництва на міжнародні відносини в Європі: оцінка ролі співпраці у зміцненні дипломатичних зв'язків, підтримці міжнародного порядку та забезпеченні стабільності. Виявлення перспектив подальшого розвитку транскордонного співробітництва: визначення можливостей для покращення співпраці та вирішення нових викликів у міжнародних відносинах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети статті використані різноманітні методи дослідження. Вони включають: аналіз джерел (огляд попередніх досліджень, наукових статей, книг та звітів, що стосуються транскордонного співробітництва та міжнародних відносин в Європі, для узагальнення наявної інформації та встановлення основних тенденцій). Метод кейс-стаді – вивчення конкретних випадків транскордонного співробітництва в різних регіонах Європи для виявлення успішних практик, проблем та чинників, що впливають на ефективність співпраці. Системний аналіз – для вивчення та аналізу взаємодії різних компонентів транскордонного співробітництва, що дозволяє зрозуміти комплексний вплив цього співробітництва на регіон загалом.

Результати. Розглядаючи Європейський Союз (ЄС) та транскордонне співробітництво, можна визначити його значущість у контексті управління кордонами, забезпечення безпеки та суверенітету держав, а також в плані економічної та політичної інтеграції. При цьому, прикордонні території ЄС стають особливо цікавим об'єктом для вивчення транскордонних відносин і механізмів співробітництва. Цей процес є захоплюючим через те, що він дозволив європейським державам здійснювати все більш тісну співпрацю протягом останніх п'ятидесяти років. Інституції ЄС, з'явившись, були спрямовані на забезпечення миру після двох світових війн. Зараз можна зазначити, що на даний момент часу проект ЄС є успішним, створивши один із найстабільніших і мирних регіонів світу. ЄС визнаний як проект миру та процвітання, але його ефективність постійно обговорюється.

Європейський проект, який став реальністю після Другої світової війни, мав свої коріння в ідеях, які виникли ще в XIX столітті та відображали бажання створити єдину європейську ідентичність для запобігання війні. Початково ці ідеї не обмежувалися кордонами, а були спрямовані на забезпечення миру. Це привело до утворення Європейського співтовариства вугілля та сталі у 1952 році, яке регулювало виробництво цих стратегічних матеріалів і служило першим кроком у створенні спільної європейської ідентичності.

Жан Моне, французький дипломат, економіст, політик, активно просував ідею функціональних співтовариств, що сприяли б співпраці між державами та контролювали стратегічні галузі для забезпечення миру. Європейські співтовариства спочатку керували окремими сферами політики, такими як вугілля, сталь, атомна енергетика, сільське господарство та торгівля. Ці співтовариства не розширювали кордони, аж до укладення Шенгенської угоди у 1985 році, яка регулювала кордони ЄС та дозволила вільний рух осіб в межах Європи, що позначилося на стабільності та інтеграції регіону.

Водночас Європейський Союз (ЄС) стикається з різними викликами, які ставлять під сумнів його актуальність та легітимність. Кризи, які виникають, порушують питання про ефективність методології, на якій ґрунтується європейська інтеграція. Ставлення до кордонів є особливою проблемою, оскільки в ЄС вони відкриті, а не закриті, і мета внутрішнього ринку полягає в ліквідації внутрішніх кордонів.

Глобалізація зробила світ більш взаємозалежним, підсилюючи необхідність спільного вирішення проблем, таких як зміна клімату, боротьба з тероризмом та міграційні кризи. Ці проблеми вимагають співпраці та координації між країнами, що ставить під сумнів можливість будь-якої країни діяти автономно в умовах глобалізації.

Розвиток міжнародних відносин в Європі в контексті транскордонного співробітництва відображається у величезному прогресі у співпраці між країнами та регіонами, що межують між собою. Транскордонне співробітництво в Європі стало ключовим інструментом для розвитку інфраструктури, економіки, культури та соціальної сфери.

Це сприяло зменшенню бар'єрів і конфліктів між сусідніми країнами, що в свою чергу сприяє мирному співіснуванню та вирішенню спільних проблем. Проекти транскордонного співробітництва також сприяють розвитку інновацій та обміну найкращими практиками між регіонами.

Прикладом такої транскордонної співпраці може бути програма Interreg Європейського Союзу [2], яка фінансує проекти співробітництва між регіонами на кордонах країн-членів ЄС та їх сусідами. Ці проекти спрямовані на зміцнення інтеграції, сприяють розвитку економіки, створенню нових робочих місць, підвищенню екологічної стійкості та розвитку туризму.

Програма Interreg Європейського Союзу була створена в 1990 році з метою сприяти співпраці та інтеграції між регіонами на кордонах країн-членів ЄС та їх сусідами. Основними країнами, які взяли участь у програмі Interreg, є країни ЄС разом з їхніми прикордонними регіонами, а також деякі сусідні країни, які не є членами ЄС, такі як Україна, Молдова, Норвегія, Швейцарія, Сербія та інші.

Метою програми Interreg є зменшення економічних та соціальних різниць між регіонами, підтримка сталого розвитку, сприяння співпраці та обміну досвідом між учасниками. Це досягається через фінансування проектів у таких сферах, як інфраструктура, економіка, освіта, культура, охорона навколишнього середовища та інші. Програма Interreg сприяє зміцненню співпраці та довіри між регіонами, сприяючи їхньому спільному розвитку та зближенню.

Програма Interreg також допомагає забезпечити взаємодію та вирішення спільних проблем, що виникають на прикордонних територіях. Вона

сприяє зміцненню міжнародних зв'язків та встановленню партнерських стосунків між різними регіонами. Крім того, програма Interreg сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів та забезпечує більш ефективне використання ресурсів, що сприяє сталому розвитку та підвищенню якості життя населення.

В ході процесу розширення та збільшення кількості регіонів, що беруть участь у програмах Interreg, співпраця значно посилилася. Європейські інституції використовують розвиток цієї форми субнаціональної парадипломатії як засіб для сприяння інтеграції держав Центральної та Східної Європи. Території, що утворюють євро регіони, представляють собою об'єднання різних місцевих або регіональних органів влади, розташованих поруч, але належать до двох національних держав. Ці регіони отримали фінансову підтримку від Європейської Комісії через програму транскордонного співробітництва Interreg. Така співпраця виявилася критично важливою для створення єдності умов життя в Німеччині та Польщі.

Протягом 1990-х років та наступного десятиліття лінія річок Одер і Нейсе фактично слугувала межею процвітання. Це відображалось не лише у відносинах між поляками та німцями, але й на життя мешканців країн Європейського Союзу та поза його межами. Від періоду возз'єднання Німеччини до приєднання Польщі до структур ЄС у 2004 році річки Одер і Нейсе виконали роль східного кордону Європейського Союзу та залишилися одними з найкраще охоронюваних кордонів у Європі.

Починаючи з 1990 року, програми Interreg, як наприклад Interreg Регіон Балтійського моря [1], фінансовані Європейською Комісією, сприяли створенню політичної та технічної структури, що регулює транскордонне співробітництво. Ця ініціатива, хоч і зайняла час до 1990 року для встановлення політичної структури на наднаціональному рівні, вже розпочала свою роботу в деяких регіонах Західної та Північної Європи задовго до цього. Наприклад, деякі програми, такі як Euregio між Нідерландами та Німеччиною, Regio Basiliensis між Швейцарією, Німеччиною та Францією, та співпраця між муніципалітетами Торніо в Фінляндії та Хапаранди в Швеції, були започатковані ще в кінці 1950-х – на початку 1960-х років. [7]

Ці ініціативи, спочатку здійснювані знизу вгору, або через надання значних повноважень місцевим органам влади національними державами, або формалізацією транснаціональних структур співпраці, таких як Північна Рада, часто були сприйняті як моделі для інших регіонів. У межах ЄС ці дві логіки, зверху вниз і знизу вгору, взаємодіють між собою, зокрема через програми Interreg, які є об'єктами постійного росту. Їх результати служать основою для розробки струк-

тур, що використовуються на наступних етапах планування програм.

Важливо зазначити, що європейські проекти сприяють зближенню різних суспільств, що вважають себе різними, і сприяють усуненню кордонів. У такому контексті співпраця розглядає кордон як зв'язок, а не як перешкоду. І втрата значення кордонів в Європі, яка відбулася завдяки організації Європейського Союзу та Шенгенської угоди, зміцнила сусідські відносини і сприяла зростанню взаємодії між людьми та регіонами, розміщеними поблизу кордонів.

Висновки. У висновках до статті можна відзначити, що транскордонне співробітництво в Європі відіграє значну роль у зміцненні міжнародних відносин та сприяє розвитку прикордонних регіонів. Ця форма співпраці сприяє покращенню економічних, соціальних та культурних зв'язків між країнами, які межують між собою.

Завдяки програмам транскордонного співробітництва, таким як програма Interreg Європейського Союзу, прикордонні регіони отримують можливість спільно вирішувати проблеми, що виникають на кордоні, і реалізовувати спільні проекти з економічного, культурного та соціального розвитку. Це сприяє зближенню народів, зміцненню довіри та побудові міцних відносин між країнами.

Також можна підкреслити, що транскордонне співробітництво відіграє важливу роль у зміцненні інтеграційних процесів в Європі. Воно сприяє покращенню міжнародного співробітництва, збільшенню стабільності та миру в регіоні, а також підтримує ідеї європейської інтеграції.

Загалом, транскордонне співробітництво відкриває нові можливості для спільного розвитку та сприяє вирішенню спільних викликів, що стоять перед країнами-сусідами в Європі.

У висновку можна підкреслити, що успішні проекти Європейського Союзу (ЄС), спрямовані на транскордонну співпрацю, відіграють ключову роль у зміцненні міжнародних відносин та підтримці стабільності та процвітання в регіоні.

Транскордонна співпраця, підтримувана ЄС, сприяє зближенню країн-учасниць, покращує економічний розвиток прикордонних регіонів, зміцнює соціальну та культурну взаємодію між народами. Програми, такі як Interreg, дозволяють спільно вирішувати спільні проблеми та реалізовувати проекти, спрямовані на створення сприятливих умов для співпраці та зростання.

Успішність таких проектів підтверджує важливість міжнародної співпраці та взаєморозуміння для досягнення спільних цілей. Вони сприяють як зміцненню відносин між країнами, миру та стабільності в регіоні, так і інтеграційним процесам в Європі.

Отже, успішні проекти транскордонної співпраці, підтримані Європейським Союзом, є важли-

вим кроком у напрямку спільного розвитку та співробітництва між країнами-членами, що сприяє побудові єдиної, мирної та процвітаючої Європи.

В цілому, транскордонне співробітництво відображає позитивний тренд у міжнародних відносинах в Європі, сприяючи зближенню країн та регіонів, розвитку мирних зв'язків і спільному процвітанню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Interreg Baltic Sea region. Co-funded by the European Union. URL: <https://www.interreg-baltic.eu/home.html> (дата звернення 12.04.2024)

2. Interreg Europe. Policy learning platform. URL: <https://www.interregeurope.eu/policy-learning-platform> (дата звернення 06.04.2024)

3. Lunden Th., Zalams D.. Local co-operation, ethnic diversity and state territoriality – The case of Haparanda and Tornio on the Sweden – Finland border, *GeoJournal. Binational Cities*: 2001. Vol. 54, No 1, P. 33-42.

4. Marks G., Hooghe L. Optimality and Authority: A critique of Neo-Classical Theory. *Journal of Common Market Studies*, 2000. Vol 38, No 5. P. 795-816.

5. McCall C. European Union Cross-Border Cooperation and Conflict Amelioration. *Space and Polity*, 2013. Vol.17, No 2. P. 197-216.

6. Oplowska E., Kurcz Z., Roose J. *Advances in European Borderlands Studies. German and European Studies of the Willy Brandt Center at the Wroclaw University.* Nomos, Baden-Baden, 2016. 425 p.

7. Perkmann M. Construction of New Territorial Scales: a framework and case study of Euregio cross-border Region. *Regional Studies*. 2007. Vol. 41 (2). P. 253-266.

8. Reitel B. Border temporality and space integration in a transborder agglomeration Bassel. *Journal of Borderlands Studies*, 2013. P. 587-608.

9. Scott J. Territorial Cohesion in Europe. For the 70th Anniversary of the Transdunubian Research Institute. Institute for Regional Studies, Pecs, 2013. p. 516.

10. Solana J. European Security Strategy. A secure Europe in a better world. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (дата звернення 08.04.2024)

11. Wasrl-Walter D., Kofler A. European Integration and border-related institutions: a practical guide. *Journal of Borderland Studies*. Vol. 15. 2000. P. 85-106.

12. Wassenberg B. *Histoire du Conseil de l'Europe.* Edition of the Council of Europe, Strasbourg, 2013. 246 p.

13. Wassenberg B., Reitel B. Territorial cooperation in Europe: A historical perspective. Publication Office of the European Union. Luxembourg: 2015. 172 p.

Cross-border cooperation and international relations in Europe

Parkhomchuk Olena Stanislavivna

Doctor of Political Sciences, Professor
Educational and Scientific Institute
of International Relations
of Taras Shevchenko National University
of Kyiv

Yuriia Illienka str., 36/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6261-5380

Koppel Olena Arnoldivna

Doctor of History Sciences, Professor
Educational and Scientific Institute
of International Relations
of Taras Shevchenko National University
of Kyiv

Yuriia Illienka str., 36/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6261-5380

The urgency of the problem. The modern world is constantly undergoing changes, which are reflected in the political, economic and socio-cultural dynamics of countries. In this context, cross-border cooperation and international relations in Europe acquire special importance. The growing need to understand these processes stems from multifactorial reasons, which determines the relevance of the chosen topic. The analysis of cross-border cooperation and international relations in Europe becomes extremely relevant in the context of changes in the modern world.

In the conditions of globalization and growing interdependence of countries, cross-border cooperation becomes strategically important for ensuring economic growth, social development and ensuring security. Relations between neighboring countries can affect market conditions, investment, trade and infrastructure. In the context of general international relations in Europe, cross-border cooperation acts as a tool for strengthening the international order, intercultural dialogue and resolving international conflicts. Effective cooperation between countries contributes to reducing tensions and building joint approaches to solving global problems. The analysis of cross-border cooperation and international relations in Europe becomes extremely relevant in the context of changes in the modern world. Understanding the dynamics of these processes will allow us to more effectively respond to challenges and ensure sustainable development of the region and the whole world.

The purpose of the article is to consider and analyze the main aspects of cross-border cooperation, including economic, political and socio-cultural interaction between countries. The influence of international agreements, political decisions and socio-cultural factors on the development of cooperation and relations between European countries is also studied. The results of the study reveal the complexity and inter-country interaction within the framework of cross-border cooperation, and also point to the need for further research to improve cooperation mechanisms and support stable international relations in the European region.

Key words: cross-border cooperation, global development, international relations, borders, EU, Europe, Germany, Poland, France.